Naszádos Zsófia–Radnóti András

Válasz kritikusainknak

VISSZHANG - LXII. évfolyam, 6. szám, 2018. február 9.

„Nem valamiféle – félig vagy félig sem megértett – »nyugati minta« itthoni meghonosításáról van szó, hanem az egyenrangú párbeszéd feltételeinek megteremtéséről” – írtuk e hasábokon néhány héttel ezelőtt (*A szellem napvilága, ÉS,* 2018/1., jan. 5.). Egynémely kritikusunk, jelesül a történész Tóth Csaba Tibor, mégis beleszorítana a Nyugathoz való felzárkózás kétségkívül félrevezető narratívájába (*Elzárkózás a Nyugathoz, ÉS,* 2018/4., jan. 26.). Szellemi életünknek a globális diskurzusba integrálódni képes intézményekre van szüksége, ha a további leszakadásnak, a falak további emelkedésének elejét akarjuk venni: erről szólt cikkünk.

Tóthtal mély egyetértésben tartózkodtunk ezzel szemben a rendszerváltás utáni, ellentmondásos magyar fejlődés összes aspektusának rendszerszerű vizsgálatától. Nem foglalkoztunk a magyar értelmiség a Kelet–Nyugat dichotómiához és a népi–urbánus szembenálláshoz kapcsolódó vitáival, amint azt Tóth számon kéri, és nem foglalkoztunk a elmúlt harminc, száz, kétszáz év polgárosodási folyamatainak felemás eredményével, amire Haris T. Csaba hívja fel a figyelmet (*A fel- és elzárkózás nyomora, ÉS,* 2018/5, feb. 2.).

Ehelyett a magyar közélet rendszerváltást követő működésének perverz és fejlődésgátló módjáról írtunk. A magyar elithez és a magyar elitről szóltunk; arról, hogy mindazoknak, akiknek kivételezett anyagi és szellemi pozíciója folytán nagyobb felelősségük van a közélet alakításában, kritikusan, nyitottan és a közös szellemi élet mellett elkötelezetten kell belefogniuk az intézményépítésbe. Olyan intézmények építésébe, amelyek feladata, hogy párbeszédet és partnerséget teremtsenek a globális szellemi élet intézményeivel, így bekötve hazánkat egy világméretű diskurzusba. Ehhez elengedhetetlen a kilépés a szellemi kalodákból, a bátor és tiszteletteljes vitakultúra, illetve a világra való reflektált, kritikus nyitottság.

Tóth vékonyan burkolt vádja, miszerint a „felzárkózás” kifejezés használata inverz paternalizmussal, ha tetszik, „jozefinizmussal” ér fel, saját determinisztikus történelemszemléletéről árulkodik. Tévedés, hogy a 90-es és 2000-es évek fejlődési zsákutcái, a szociális egyenlőtlenség és a társadalom szétszakadása azért következett be, mert „szolgaian” követni akartunk kapitalista nagyhatalmakat, tudomásul nem véve, hogy a tőkés világrendbe, a centrum–periféria viszonyrendszerbe való betagozódásunk miatt a hozzájuk való fejlődésbeli konvergálás lehetetlen volt. Egy egyszerű régiós összehasonlítás leleplezi saját elitünk, politikai vezetésünk – nem pedig valamilyen „globális pénzügyi világrend” – felelősségét az elmaradt konvergenciáért. Különösen abszurd – s éppen baloldali szemszögből! – a statikus centrum–periféria viszony determinizmusát a szellemi életre alkalmazni. Nincs mivel, nincs kivel, nincs miért párbeszédet kezdeményezni, mert… a Nyugat hegemón intézményei elnyomók? Összekacsint a baloldali és a jobboldali radikalizmus, amikor Tóth a globalizációkritikával a szellemi bezárkózást támasztja alá.

Összekacsintanak a szellemi zavarosunkban halászó kultúr-*entrepreneurök*, amikor kritikusaink a megosztottságot mentegetik azzal, hogy máshol sem jobb a helyzet, vagy még inkább, amikor – értelmiségünk termékeny vitára való képtelenségét hűen illusztrálva – politikai pamfletnek minősítik vitapartnereik írását, mert azok ildomosnak tartják pártelkötelezettségüket világossá tenni. Szabad és előrevivő vita nélkül nincs kilépés a zárványokból. Enélkül nem képzelhető el egy minimumkonszenzus sem – amire természetesen nem a szellemi elit megújulásának megakadályozásához, hanem éppen ellenkezőleg, a globális szellemi élethez való csatlakozáshoz, az ehhez szükséges nyitott, minőséget teremtő intézmények létrehozásához lenne szükség.

A globális szellemi élettől külön, zárványban működő és további zárványokra osztódó, a provincialitást

újratermelő magyar szellemi életnek be kell kapcsolódnia a globálisba, ha hazánk fejlődésének elősegítője, nem gátja kíván lenni. Ezt a lehatárolt folyamatot, a szellemi életünk provinciális állapotára adott természetes választ nevezhetjük egyszerűen szellemi felzárkózásnak is.

(A szerzők külpolitikai elemzők, a Momentum tagjai.)